

NYING

MEDLEMSBREV FÖR GUSTAF SCHRÖDER-SÄLLSKAPET

Björsholm Foto: Bertil Forsberg

Kallelse till årsmöte med Gustaf Schröder-Sällskapet Lördagen den 26 september 2020 i gamla Prästgården Gräsmark, 200 m norr om kyrkan

10.00 - 12.00
ca 12.00 - 13.00

Årsmötesförhandlingar. Sittning med ansvarstagande avstånd.
Lunch (utan kaffe "på maten")

Program

13.15 Vi åker gemensamt söderut mot S. Västerrottna och till Ove "ve Dammen" Skyltat vid infart från stora vägen. Här dricker vi "kaffe på maten" och fördelar resande mot Riddarsalen. Vi dricker kaffet under tak i Oves eminenta anläggning.

13.40 Första gruppen åker den knappa km till Riddarsalen. Därefter grupp 2 osv.

14.50 Samtliga deltagare har nu sett den magnifika riddarsalen och under högtidliga former anbringas "Sällskapets" skylt på Tore "i Hagens" hem. För oss alla en högtidsstund och inte minst för Tore, som trots sin ringa ålder sen många år är rullstolsbunden.

15.10 Vi avreser mot Annefors Herrgård. Vägbeskrivning utdelas på årsmötet.

15.45 Vi anländer till Annefors och blir mottagna av ägarna Terje och Sven-Åke. Vi får en guidning av det gamla brukets olika delar och vi besöker torpet "Udden" som fått ge Kalle (C W Stenbeck) sitt signum och ge titeln till vår årsbok 2020.

Avslutning efter deltagarnas egna beslut och önskemål.

Anmälan om deltagande till Göran Bergman sms 070-2658090 eller
e-post goran@gbergman.nu senast 23 september!

VÄLKOMMEN till Fryksdalen och ett Coronafrött årsmöte!

Temanummer om "Kalle på Udden"

Författaren till Gustaf Schröder Sällskapets årsbok 2020.

Av Bertil Forsberg, Folkesgården, Västra Ämtervik

En liten beskrivning över Kalle på Udden, utanför bokens jakter och äventyr. Då jag själv har förmånen att under mitt liv få verka, bo och inte minst jaga i samma områden som både Kalle på Udden och Gustaf Schröder, vill jag gärna beskriva de för mig välkända miljöerna och kort om dess historia.

Vem är mannen bakom det vardagliga namnet och var finns den lika vardagligt benämnda Udden. Den utpekade platsen, är i geografin belägen på östra sidan Fryken och hör till Sunne socken. Enkel att beskriva och lätt att finna ännu i dag. Udden är både en udde och namnet på ett hus. Ett hus som varit en så viktig del i en människas liv, att det kopplats till personens namn i det vardagliga livet. Detta trots att vederbörande aldrig bott där. Den mannen var Kalle på Udden. Hans riktiga namn var Carl Wilhelm Stenbeck.

Fadern var Carl Stenbeck född 1798 i Prästbol, Frykeruds skn och modern var Anna Catharina Nilsson. Född 1807 Skavnäset, Persberg, Färnebo skn (S). (Filipstad). Carl avled 1878 på Björsholms Herrgård, Sunne och hustrun på samma gård 1887. Bägge ligger begravda på Sunne kyrkogård, helt nära kyrkan. Det finns ingen minnessten på graven. De fick två barn tillsammans. Amalia Stenbeck föddes 1836 och dog endast 19 år gammal.

Carl Wilhelm Stenbeck (Kalle på Udden) föddes den 16 juli 1837 på Lång Säteri, Grums skn (S). Efter studier flyttade han 1861 till Spångedalen, Brunsberg, Brunsbogs skn (S). Flyttade 1863 därifrån till Norum, Nyeds skn (S). Flyttade till Karlstad 1867 och 1873 till Björsholm Herrgård, Sunne skn (S) med föräldrarna. 1899 flyttade han in till Sunne och Skäggeberg. Året efter flyttar han till Kristinehamn och avled ogift 3 juni 1905 strax före sin 68-e födelsedag. Han är begravd på Kristinehamns kyrkogård.

För att inte i texten riskera blanda ihop far och son med samma förnamn, får vår Carl bli just Kalle på Udden.

"Kalle" var en känd person i Fryksdalen under sin tid. Från föräldragården i Frykerud kom han att verka som Inspektör på flera stora gårdar. Sin tid på Apertins Herrgård i södra Fryksdalen har gjort avtryck! Han är tveklöst en av "Kavaljerna" i Selma Lagerlöfs "Gösta Berlings saga". Frågan är bara för vem han stod som förebild. I boken blandar Selma Lagerlöf tidsepoker, bruk, gårdar och människor. För att ge läsaren än mer huvudbry, får alla socknar, platser och gårdar, liksom de beskrivna personerna, helt nya namn och benämningar. Dock är gårdar och socknar lätta att placera, svårare blir det med personerna. Inte ens självaste Gösta Berling kan med säkerhet utpekas. Detta var säkert också helt klart Selmas mening och säkert en klok inställning. Sagans Ekeby är Rottneros herrgård, men de fantastiska kavaljersbalerna försiggicks längre söderut i Fryksdalen. Nämligen på den magnifika Apertins herrgård. Där verkade under denna tid Carl Stenbeck (vår "Kalle"). Här möttes många av brukens och de större gårdarnas företrädare. Inte minst för fest och dans, vilket finns väl beskrivet.

Den miljön under uppväxten, har naturligtvis påverkat en ung "Kalle". Skapat värderingar och underlag för vuxenvärlden. Hans tidiga liv och första tjänstgöringar i bruksmiljö, finns väl beskrivet i förorden till "Jakter och Skogslif". Några av de bruk han tjänstgjorde på finns beskrivna genom noteringar i husförhörlängden ovan och vidare i de olika kapitlen i boken. "De värmländska bruken anställde en myckenhet bokhållare, inspektorer och förvaltare, ty man skall komma ihåg att landskapet ännu 1845 hade 113 järnbruk, med sammanlagt 268 härdar". Skriftställare Linus Brodin, (LB) Västra Ämtervik, ger denna talande beskrivning 1933 i boken "Kavata kvinnfolk och Kavaljerer". En bok som han tillägnar Selma Lagerlöf på hennes 75 - årsdag. Linus och Selma bodde "grannar, bara Frykens vatten skilde dem åt.

Vill gärna ge bägge en liten del av beskrivningen av Kalle på Udden, hans livsmiljöer och företagande. Utan dessa skrivande och berättande personer, hade mycket av livet runt bruk och gårdar i min del av världen, aldrig kunnat berättas vidare.

Man kan följa Kalle till hans tidiga jaktmarker genom att följa fadern Carl och hans förvärv av gårdar. 1843 då Kalle var 6 år, gick flyttlasset från Lång, Grums till Östra Glänne, Frykerud. Byn Ö Glänne är en stor by med många på den tiden stora jordbruksegendomar. Den ligger i norra delen av Frykeruds skn och nära gränsen mot V Ämtervik.

Tio år senare 1853 flyttar föräldrarna till nuvarande stadsdelen Rud i Karlstad. Vid sina besök hos dem, finns jakten med som en given del av vistelsen. En rävjak 1864, beskrivs gå via "Edsgatan, Höje skog och Färgestadsbergen". I dag är Edsgatan ett attraktivt område med vackra gamla sekelskifteshus till höga värden. Kalle skjuter räven på Färgestadstegorna. Inte alls omöjligt, att hans pass var på den plats där Färjestads BK och Löfbergs Arena nu huserar. Just detta år beskrivs i många dokument, vargplågan som otroligt besvärande i Värmland. Genom Kalles berättelser från just detta år, är situationen med strykande vargar påtaglig även för Karlstads stadskärnas omedelbara närhet.

Just vargens ständiga närvaro under stor del av Kalles jägarliv, följer som en röd tråd i berättandet. Förlorad boskap och förlorade jakthundar. Igenkännandet är starkt även i skrivande stund år 2020 och inte minst för undertecknad, som lagt mycket tid och kraft på denna för landsbygden så viktiga fråga. De personer som hade möjlighet att lägga både energi och tid på vargjakt, för att lindra belastningen på den helt livsavgörande tamboskapskötseln, sågs nog med stor tacksamhet

och välkomnande i sin utövning. Här kan naturligtvis även inkluderas ”hönshökar”, rävar och mårdar. Kanske var just detta, en av grunderna till att jakten kunde bedrivas över nära nog alla marker, utan påtagligt ifrågasättande om rätten att jaga fanns.

Efter några år i Karlstad återvänder hela familjen Stenbeck till Fryksdalen. ”Kalle” köper Björsbyholms herrgård, Ingmår, Sunne och flytten går den 3 december 1873. Björsbyholm är en av många herrgårdar i Fryksdalen. Den har inga kopplingar till bruksverksamhet eller hyttor som många andra. Ej heller särskilt stor eller dominant med 1873 - års mått mätt. Vid tiden för köpet, hade gården genom före ägaren Löjtnant Gullström, genomgått en stor och danande upprustning av jordbruket. Detta tack vare den skicklige och kunnige jordbrukaren som Gullström var. Gården förmådde då föda 40 kor, 4 par oxar och 8 hästar. Det är även en mycket vacker gård, med omslutande jordbruksmark och sjön Björken norr om herrgården. Herrgårdsbyggnaden uppfördes år 1801 och är ”enligt syneprotokoll av år 1806, 37 alnar i längd, 19 alnar i bredd och 12 ½ alnar hög. Rummen äro 22 till antalet och taket av skiffer. Invändiga utsmyckningar är omfattande.” Gården är äldre ”än årtal kan bestämma”.

Den gamla värmländska släkten Kråka finns omnämnd på gården tidigt 1600- tal. Nämda släkt var aktivt med och på konungens befallning ”Då klockorna togos ner ur de värmländska kyrkorna” för att omvandlas till mynt att betala rikets skulder. Året är 1531.

Linus Brodin har i sin bok ”Fryksdalens herrgårdar och bruk”, som utgavs av Östra Värmlands Nyheter Boktryckeri, Filipstad 1923, beskrivit livet på Björsbyholms Herrgård under ”Kalle på Udden” ägande. Jag citerar direkt ur boken: ”Den nye ägaren heter Karl Wilhelm Stenbeck, född den 16 juli i Grums. Patron Stenbeck är en mycket stor jägare och hans gode vän Gustaf Schröder, jägaren och författaren, har ägnat en hel bok åt denne sin jaktkamrat. Patronen på Björsbyholm är nämligen ’Kalle på Udden’ i boken med samma titel. Kan man säga att von Gerdten (tidigare ägare, min anm.) höll stort hus, så har man större skäl att säga, att Stenbeck höll ett glatt hus för ett glatt lag. Under den tid Stenbeck sitter som patron på Björsbyholm festades, jagades och glammades liksom om Ekeby kavaljerer gått igen och ville leva livet lustigt än en gång. Förutom patronen själv bestod ’laget’ av Gustaf Schröder och en annan patron, vars namn blivit liksom ett med begreppet fest, nämligen patronen på Åleby. August Petri, född den 7 december 1843 i Gåsborn. I sin ungdom hade denne glade jägare flackat omkring och varit med om snart allting. Han plockade diamanter i Australien, jagade högvilt i Afrika i åtta år och färdades på Nya Zeeland i sex, vad han i övrigt var, och vad som var sanning, låta vi vara osagt. I husförhållsboken fann jag icke mindre än två frågetecken i kolumnen för kristendomskunskap och för ett annat ämne av liknande slag. Samma tecken fann jag även för en annan glad prisse i laget, som hette Per Jonas Emanuel Piscator, född den 29 sep. 1825 på Nordsjö sätesgård i Ö. Ullerud och död som ogift läkare i S. Åmberg, Sunne den 15 juni 1912. Det fanns gott om vilt i skogarna häruppe i Fryksdalen på dessa herrars tid. Älgen drog i täta flockar omkring i Stenbecks skogar vid Annefors och ännu leva människor, som i barnaåren skrämdes av ’göpan’(lodjuret), vilken jagad av ’laget’ tog sin tillflykt neråt gårdarna. .”

Vidare i texten ”den fiskrika sjön Björken i direkt anslutning till gården ägnades mycken tid. Om söndagarna spelade en messingorkester i patronens lusthus på udden. En man vid gården, som berättade detta, hade ett ordspråk från denna tid: ’de hade bara en dag och det var en festdag’. Gustaf Schröder var en stadig gäst på Björsbyholm och de glada herrarna gävo honom mångt gott uppslag till de berömda historierna.

Denna glada tid avslutades år 1898 då gården kommer i lugnare händer”

Så beskriver författaren Linus Brodin, Västra Ämtervik , gästgivare- och bondson (1889 – 1963), i berättande form om livet under Kalle på Udden på Björsbyholm. En något svagt lysande moralens lampa, kan ses lysa över det glada sällskapet i berättelsen, men det är nog i grunden det ovanliga livet som skildras. Måne Linus B kände sig något för sent född, då han själv inledde yrkesbanan som bokhållare, liksom både Kalle på Udden och Gustaf Schröder. Tacksamt ändå att något kort få titta på myntets andra sida, än som oftast inte är fallet i skrifterna av våra berättare. Vi får för denna kompletterande värdefulla inblick i ett tidens dokument, rikta en tacksamhetens varma tanke till Linus B som gjort det möjligt.

Jag har haft förmånen träffa Linus Brodin många gånger i mitt hem, då han var en regelbundet och återkommande välsedd gäst hos mina föräldrar. En synnerligen god berättare dessutom. Dock syns väl nära nog inget beskrivas av det ”goda” livet, vid sidan av jakten och arbetet, i Gustafs Schröders berättelser. Trots påtagligt goda uppslag enligt Linus B.

Annefors bruk ligger i Sunne skn och öster om tätorten efter nuvarande vägen mot Munkfors. Först 1923 kom denna väg efter omläggning och dessförinnan var området mycket otillgängligt med brant och svår väg.

Den lilla älven Mansåna med sitt vattenfall och som rinner ut i Ransjön, lockade investerare. Ransjön avvattnas till Klarälven och över Ransätersbruken. Anläggaren av Annefors Bruk var Jonas Engholm d y. Han erhöll 1798 privilegier för ett manufakturverk med en knipp- och fyra spikhamrar, jämte ett skärverk för två stockar och två ässjor till förädling av 200 skeppund köpt ämnesjärn. Över tid och med sju ytterligare ägare, utökades volymerna påtagligt för bruket och tillstånd erhöles för 600 skeppund årligt stångjärnssmide år 1847. Den 17 maj 1859 brann smedjan och dåvarande ägaren Bergman meddelade att bruket var nedlagt. Kvar fanns då såg- och kvarn samt skogsinnehav som han fortsatt ägde och drev fram till 1872.

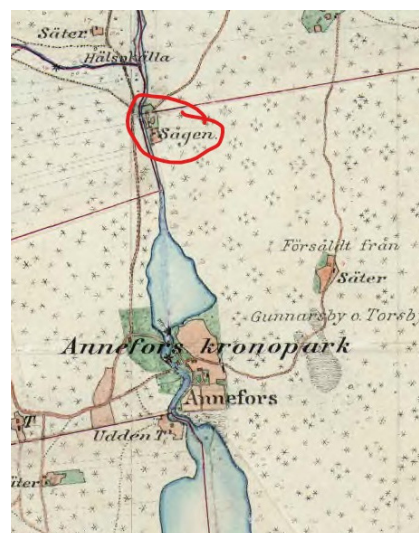
Avsändare:
Gustaf Schröder-Sällskapet
Box 34
782 21 Malung

1873 inflyttar nye ägaren major Christer Gustaf Oxenhuvud. Genom ett olyckligt borgensåtagande tvingas han i konkurs 1878 och Annefors bruk köps då av ägaren till Björnsbyholms herrgård, Carl Wilhelm Stenbeck, vår "Kalle på Udden". Han blir då ägare till hela gamla bruksområdet och så även kvarn- och sågverksamhet. Dessutom 800 tunnland skog. Efter några år säljer han hälften av bruket till Jägmästare Wikman. År 1888 säljer dessa båda ägare hela innehavet till Kronan för 9 000 kr. Senare utökades Kronans innehav i området till 2 700 tunnland och Annefors Kronopark bildas. På Annefors bruk finns huset Udden, på just en udde i Ransjön. Hemma på gården Björnsbyholm fanns udden med lusthuset och emellanåt klingade där vackra toner för glada vänners trivsel och underhållning. Det fanns således dubbel anledning att berika sitt förnamn Carl med kamratligt tilltal "Kalle på Udden".

Kalle avyttrar Björnsbyholms herrgård och flyttar in till tätorten Sunne 1899 och bosätter sig i Skäggeberg. Han flyttar den 12 oktober 1900 till Kristinehamn och avlider ogift den 3 juni 1905.

Hans liv blev kort, men tack vare ett gott initiativ från vännen Gustaf Schröder, om att utge Kalle på Uddens nedtecknade jaktliga upplevelser i bokform, kan vi närhelst vi önskar, följa Kalle på Udden och hans rika liv i värmäländska- och väster-dalarnas jaktmarker.

Man kan riktigt se och förnimma när Gustaf, Kalle och Sten Raab efter avslutad jakttag samlas i denna vackra och historiska Riddarsalen!

Konstnär: Gustaf Schröder

NYING är medlemsbrev för Gustaf Schröder-Sällskapet

Utgivare: Sällskapets sekreterare

Göran Bergman, Tel 070-265 80 90. E-post: goran@bergman.nu

Ordförande: Udo Johansson 076-826 26 15.

Kassör: Christer Karlsson 070-304 57 84, Postadress: Box 34, 782 21 Malung

ISSN 1102-8238 Produktion: Bo & Göran

Webbsida: gustafschroder.se • Gustaf Schröder-Sällskapet finns även på facebook!

Gustaf Schröder-Sällskapets plusgirokonto 464 56 93-5

För utländska medlemmar:

IBAN SE3295000099602646456935 Nordea Bank AB

SWIFT NDEASESS

E-post: sallskapet@gustafschroder.se

Gustaf Schröder-Sällskapet nu på Facebook

Välkommen att gilla Sällskapet! Välkommen även att göra ett eller flera införanden!